

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. IV. De profectone ejus ad videndam Vrbem, & quo auctore
susceperit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

vix ratio satis tueri munus suum posse videtur, ingenti labore est persecutus, scriptitando, declamando, colloquendo. Nam & juvenis æqualis sui ob eadem factam capitis arcessiti causam Patavii apud Prætorem egit, tenuitque. Et cum Patavinorum civitas Francisco Donato Reipublicæ principatu de more gratulatum misisset, orationem, quam Legati habuere, ipse composuit. Quo ex studio id sanè est adeptus, quod postea magno ei fructui, ac decori fuit, ut promptâ, & expeditâ dicendi facultate rem propositam seu patriâ, seu Latinâ oratione, vel continuatâ, & productâ, si res desideraret, ita explicare, ac peragere posset, ut cum nihil conquirendis verbis, aut jungendis hæsitaret, quod plerisque accidere solet, genus orationis minimè inquinatum, ac barbarum, & certè, quod difficillimum est, æquabile, & vnde-
quaque sui simile teneret.

De profectioe ejus ad videndam urbem, & quo auctore eam suscepit.

C A P U T I V.

IACTIS per has maximè artes reliquæ vitæ fundamentis, motâque apud omnes magnâ sui expectatione ad vigesimum quintum ætatis annum pervenit, ut erecto ad res capessendas animo ita haud satis certus quam vitæ rationem se-

B iij

queretur. Erat Patavii Aloysius Cornelius insignis eâ tempestate senex ille, cujus in valetudine tuenda tanta cura, ac religio fuit, vt cum optimis, & ad concoquendum facillimis vteretur cibis, tamen apposita libra, vt quidque edendum bibendumque erat lancibus examinaret, & modum quem sibi ab intelligentia sui corporis ipse præstituerat, nihil excederet, vnde ei Sobrii cognomen accidit. Hunc colebant, observabantque fere Patavii quoscumque aut generis, aut ingenii præstantia nobilitaret; nam & splendidè ipse semper, atque honorificè vixit, & ejus domus, quam ad Antonii ædificaverat, propter hortos & ædificii elegantiam vulgò visebatur, & ducebantur homines non literatissimi illius quidem, sed moderati, & maximè acuti, & jucundi senis sermonibus. Itaque nullius frequentior Patavii domus erat; ipseque mirificâ in omnes humanitate, incredibiliter præclaris ingeniis delectabatur, iisque cum opus esset, omnibus suis studiis aderat. Commendonum senex adolescentem summè dilexit, in quo clarissima industriæ lumina elucebant. Cum igitur dubitantem quam potissimum vitæ viam insisteret, idque secum diu, multumque deliberantem Cornelius aggressus (senferat enim senex sollicitum adolescentis animum) hortari institit, vt se Romam conferret; in vna illa civitate virtuti cum omnia paterent, tot instructo naturæ, ac doctrinæ adjumentis celeriter aditum ad res magnas futurum: denique eum sibi vnum tan-

tæ industriæ curriculum videri. Id consilium ab amantissimo sui homine profectum, vt non aspernatus est adolescentis animus, ita accipere, ac de se statuere tanta præsertim de re non audebat, eo minùs, quòd cum vnus ipse Venetiis Commendonæ familiæ reliquus esset, interiturum cum eo, si sacerdos fieret, gentis quoque nomen erat; & paterni amici, conjunctique omnes Venetiis eum retinebant. Cum sæpe hac de re appellatus à Cornelio nihil statueret, rogare senex eum cœpit, vt saltem Romam ad visendam urbem, formamque Reipublicæ illius cognoscendam iret. Ad id quidem eo faciliùs perpulit, quòd is erat annus M. D. L. quo indicto à Julio III. Pontifice Maximo Jubileo, multi mortales, vel ab vltimis profecti terris Romam religionis causâ convenire solent; & urbis templa, & Divorum sepulcra, Petri maximè & Pauli ossa eodem condita tumulo venerari. Sub finem ejus anni Commendonus Romam venit, comitibus Hieronymo Renaldo, & Antonio Altano, quorum amicitia Patavii plurimùm utebatur. Quatuor admodum menses Romæ est commoratus. Reversus Patavium de Romanis rebus, deque tota ratione Romanæ aulæ, & quibus quisque initiis, & quasi ostiis ad eam accedere, per quas artes, ad quem finem spectare, & tendere deberet, ita disseruit cum Cornelio, vt senex exclamaret, aut hunc summum Romæ virum fore, aut se rerum omnium imperitissimum esse. Audivi ego aliquot post annos, cum adolescens Pa-

tavii literis operam darem, & Commendonus in magno honorum cursu, maximâque hominum spe, atque fama publicas legationes pro Romana re obiret, sæpe hæc commemorantem Cornelium, qui nullâ re magis gloriari videbatur, quàm quòd Commendono auctor Romanæ profectiois ipse fuisset. Singularis hujus viri extitit in Commendonum benevolentia, quam à pueritia ejus susceptam ad ultimum vitæ conservavit. Quam quidem vitam in tantum produxit, ut eo anno sit mortuus, quo Commendonus legatione apud Polonos fungens Cardinalis est creatus. Quo quidem anno cum ego ex Polonia rediens, quò cum illo eram profectus, Patavii recreandæ valetudinis causâ restitissimè, & Cornelium paucos antequam moreretur dies adiiissem, effusissimè senex mihi Commendoni Cardinalatum est gratulatus, ex quo tantam se lætitiâ cepisse aiebat, ut nihil meminerit sensisse in vita jucundius. Deinde quo die est mortuus, cum instare sibi vitæ finem præsentiret, deque ea re ita loqueretur, ut non de omnium maximè horribili, sed veluti de migratione quadam in aliam domum, sedens in lectulo, quo perangusto & parvo utebatur, & Veronica vxor adesset, anus ferè ejus æqualis, mihi magno profus, & integro vocis sono, causas, propter quas non invitus de vita discederet, commemoravit, ac longo pióque habito sermone, ad postremum hoc, inquit, vno minùs libenter migraturus è vita sum, quòd Commendonum videre

re

re antè nequiverim, eo insignem honore, cui à me tantò antè confiso ejus virtute, præstantique natura spe destinatus fuit. Atque hoc loco multa ei, & summa cùm esset auguratus, epistolam ad eum scripsit sua manu, qua certiozem mortis suæ instantis reddebat; hortabaturque eum, vt pergeret iisdem artibus, quibus virtutem suam in amplissimo gradu dignitatis collocasset, in dies magis de Christiana Republica, & Ecclesia Dei bene, ac fortiter mereri; temperantiam coleret virtutum omnium genitricem, qua & mentis acies acuitur, & valetudo, maximum in humanis rebus bonum, integra, vigensque conservatur. Hæc cùm scripsisset, & vix putare se bidui vitam superesse sibi diceret, nos discessimus. Ille paulò post abeuntem credo vitalem vim sentiens arcessi sacerdotes Jesuitas jussit, collocutusque cum iis de divinis rebus, cùm se antè Christianis sacris ritè procurasset, Crucifixi parvum simulacrum læva manu tenens, lætum se, ac bona spe fretum venire, simulacrum intuens proclamavit. Eo deinde posito, decorè sese in lectulo composuit, oculisque occlusis, tamquam obdormiturus leni efflatu animam egit, cùm vix horæ tres ab eo sermone, quem nobiscum habuerat, intercessissent. Nam ex illa victus moderatione, mente, sensibusque integris ad postremum vsque spiritum vixit, quem ad octavum & nonagesimum annum ætatis perduxit. Hæc pauca de Cornelio, viro ac sene clarissimo, libuit interscribere, quan-

do & memorabilis ipse vir fuit, & Commendonum in primis dilexisse est visus.

De primo ejus ad Rempublicam accessu, & de ratione quam primum in urbe habuit.

CAPUT V.

VISA Româ, perceptâque civitatis ejus formâ, nihil vltra dubitavit, quin sibi immigrandum in eam urbem statueret, eorum spretis consiliis, qui ad eum domi retinendum, & honorifica illi conjugia, & accessum in scribarum Collegia offerebant, in quæ nonnisi honesti de plebe homines, vetustæque in civitate originis, si modò patritio genere orti non sint, admittuntur. Honores enim, & publicæ procurationes, & jus suffragiorum Venetiis Patritio tantum patent: reliqui non in aliam Reipublicæ partem, quàm ministerii admittuntur. Sed Commendono major, atque elatior animus, naturæque erat, quàm vt se, aut in scribarum humilitatem demitteret, aut in ea civitate vivere sciret, in qua exors Reipublicæ, nec pari cum reliquis jure esset futurus. Nec magis alia res juvenem, vt Venetias, ac spem propagandæ familiæ relinqueret, compulisse creditur, quàm vt eò decederet, vbi nihil clausum sibi, nihil interdictum, nihil, quod, quominus virtute, atque industria niti posset, im-